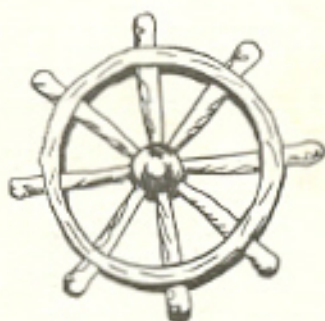

σημαλωρός

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 2

ΑΠΡΙΛΗΣ

ΓΙΑΝΝΙΝΑ 1972

επικριτής

ΑΡΙΘ. ΤΕΥΧΟΥΣ 2

Ἐκδότης:

ΠΕΤΡΟΣ ΕΓΓΥΜΙΟΥ, Ἀπολλωνίας 17

Υπεύθυνος συμφώνως τῇ Νόμῳ:

ΠΑΝΑΓ. ΝΟΥΤΣΟΣ, 21ης Ἀπριλίου 57

Υπεύθυνος Τυπογραφείου:

ΓΕΡ. ΔΟΥΒΛΑΗΣ, 28ης Ὀκτωβρίου 59

Ἀλληλογραφία:

ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ, Β. Ἀλεξάνδρου 1

ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΑΙ 10

Συνδρομαί: Ἑξαμηνιαία δρχ. 50

Ὄργανισμῶν » » 100

Τραπεζῶν κ.λ.π. » » 100

Ἡ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΑΠ' ΤΟΝ Α. ΜΑΛΡΩ

«Exister contre le poids enorme du destin»

André Malraux

Δεσφότης μίᾳ μοίρας στήν ὁποία ὑπάρκει: ἔλδοτα, ἀλλὰ κατοικημένοι ταυτόχρονα ἀπὸ μίᾳ ἀναπόδραστη προσταγῇ ὑπερ-
βασίᾳ καὶ ὑπεροχῆς, ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐφεύρει ἕναν νέο σύ-
μανισμό, ἕνα ἀνθρώπινο πρόσωπο ἔκρωτο ἀπ' τῆ σκοτεινῆ πλευρῇ
τῆς «κατάστασῆς» του, ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψει νὰ ἀντισταθεῖ στὴν
κλειδ τῆς μοίρας του. Ἐδῶ ἀκριβῶς σκοπεύει ἡ ἀγγλικὴ μέρημα
τοῦ André Malraux: «τὸ πρόβλημά μου εἶναι ἡ κατάκτηση μίᾳς
καινούργιας ἀνθρώπινης συνείδησης». Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν θὰ ἐπι-
χειρήσει νὰ σφυρηλατήσῃ τὰ νικηφόρα ἔπλα ἀπέναντι σὲς θυνά-
μεις ποὺ τὸν συνθροῦν.

Ἡέρα ἀπὸ τοὺς ἐπιτυχημένους προσανατολισμοὺς στὸ ἔργο τοῦ
Μαλρῶ καὶ τὴς ἀντιφάσεις ἢ τὴς προφανεῖς καταστροφῆς του,
ἀνακαλύπτουμε τὴν θεμελιωδὴ ἀπαίτηση ποὺ τὸν κινητοποιεῖ καὶ
συνθέτει τὴν ἐσωτερικὴ ἐνότητα τοῦ ἔργου του: πῶς ὁ ἄνθρωπος
θὰ ἰδρῶσει τὸ μεγαλεῖο του πάνω στὸ μηδὲν τῆς κατάστασῆς του
καὶ «θὰ κάνει νὰ λάμψῃ ἡ ἀνθρώπινη κατάσταση μὲ καθαρὰ ἄν-
θρώπινα μέσα».

Ἀπέναντι στὸ μηδενισμό ποὺ ὑφώνεται μόνος στὸ τίμημα αὐ-
τῆς τῆς ἐπερωτήσεως γιὰ τὸν κόσμο, ποὺ χαρακτηρίζει τὴν ἀγῆ
τῆς σκέψης τοῦ Μαλρῶ ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐκλέξῃ: νὰ
ἐφεύρει μίᾳς καινούργια ἠθικὴ ἢ νὰ αὐτοκτονήσῃ, εἴτε πρόκειται
γιὰ βιολογικὴ, διανοητικὴ ἢ πνευματικὴ αὐτοκτονία ποὺ συνίστα-
ται στὴν συναίσθηση τοῦ θάρους τῆς κατάστασῆς του καὶ στὴν
θίση μίᾳς «μεταφυσικῆς ἀποδιάρθρωσης». Ἄν ἡ πνευματικὴ δι-
αύγεια εἶναι προσημασμένη μπρὸς στὴν αὐτοληθρονομία, ἡ αὐτοκτο-
νία εἶναι κατ' ἀρχὴ ἀπορριπτεῖα σὺν χειρονομία ποὺ καθιερώνει
τὴν ὀριστικὴ ἔγχεα τοῦ ἀνθρώπου: «αὐτὸς ποὺ αὐτοκτονεῖ τρέχει
πίσω ἀπὸ μίᾳς παράσταση σχηματισμένη ἀπ' τὸν ἴδιον. Δὲν αὐτο-
κτονεῖ κανεὶς παρὰ γιὰ νὰ «ὑπάρξῃ». Δὲν μοῦ ἄρσει: νὰ αὐταπα-

τόμαι για το θεό» (1). Πρέπει λοιπόν να ζήσουμε; αλλά γιατί, αφού η ζωή δεν έχει καμιά σημασία; Ακριβώς για να της δώσουμε μια σημασία: «Θέλησες να ξαναζωντανέψεις την αξία σε μια ζωή χωρίς αξία, να δώσεις μια έννοια στην μη - έννοια», κατά την έκφραση του Μουνιέ.

Το πέρασμα της σκέψης του Μάλτρωφα απ' τον μηδενισμό στην αναζήτηση ενός ανθρωπισμού, φωτίζεται σε ένα απόσπασμα της «βασίλικης έδου», που μπορεί να θεωρηθεί σαν σύνοψη της σκέψης του. «Η άπουσία δεδομένης τελικής σκοπιμότητας στη ζωή έχει άποβει προπόθεση δράσης, σύμμετρης της εγκατάλειψης και του τυχαίου μ' αυτήν την έρεθιστική πρόνοια για το άγνωστο. Να άποσπας τις παραστάσεις σου απ' τον άκλόνητο κόσμο που τις κατέχει... Αυτό που άποκαλούν περιπέτεια, σκέφτεται, δεν είναι φυγή, είναι κυνήγι. Η τάξη του κόσμου δεν καταστρέφεται για να εύεργετηθεί το τυχαίο, αλλά για να έπωφεληθεί η θέληση» (2). Έδώ ο μηδενισμός παρουσιάζεται πολύ καθαρά σαν ένα είδος έφαλτηρίου απ' όπου ο άνθρωπος εκτινάσσεται για να πλάσει την ίδια του τη μοίρα, να πραγματοποιήσει το βαθύτερο πόθο του που είναι: «να κατέχει περισσότερα απ' τον έαυτό του, να διαφύγει από την τριμμένη ζωή των καθημερινών ανθρώπων γύρω του» (3). Ο ήρωας του Μάλτρω , εξ αίτίας του θανάτου που τον άπειλει άσταμάτητα, θέλει να ζήσει για να σημασιοδοτήσει την ύπαρξή του. «Ο Πέρικεν, λοιπόν, με μια ένταξημένη διεγερτική χαρά χωρίς έλπίδα» θά βεβαιώσει τον σύντροφό του: «δεν σκέφτομαι το θάνατο για να πεθάνω αλλά για να ζήσω» (4). Ο μηδενισμός παρουσιάζεται άναγκαστος για την επανόρθωση του ανθρώπου. Η βιογραφία των ήρώων του Μάλτρω , πλάθεται πάνω σ' αυτή τη θεμελιακή σκέψη.

Η αναχώρηση του ήρωα, το πέρασμά του από μια ήπειρο στην άλλη έχουν αυτή τη σημασία: ένας κόσμος παλιός, γερασμένος άπορρίπτεται, εγκαταλείπεται, και η ανθρώπινη κατάσταση αντιμετωπίζεται σ' έλη της τή γύμνια, έξω από τις κατεστημένες συνήθειες της σκέψης και της πράξης που προκαλούν την μόνιμη αυτοδάχωση του ανθρώπου. Άς σημειωθεί ότι τα δύο πρώτα μυθιστορήματα του Μάλτρω «Οι κατακτητές» και «Η βασίλική έδος», άρχίζουν πάνω στο πλοίο που φυγαδεύει τους ήρωες μακριά.

άπό μια Εύρώπη ένοαρκώτρια στείρων αξιών, όποτε άπελευθερωμένοι και άπάτριδες έπιχειρούν να δώσουν μια έννοια στη ζωή τους πάνω σε μια καινούργια, παρθένια γή. Τοποθετώντας τους ήρωές του μακριά απ' την Εύρώπη ο Μάλτρω δηλώνει ότι ο νέος ανθρωπισμός έφείλει να δημιουργηθεί από εισφορές κάθε πρόλευσης, και να έρθη τον άνθρωπο άνοιχτό σ' όλες τις κατευθύνσεις. Όσο για το ξεκίνημα του ίδιου του Μάλτρω στα είκοσιδύο του χρόνια προς την Άσία πρόκειται για μια πραγματική «αναχώρηση» που θά του δώσει την εύκαιρία να συλλάβει στη ρίζα τους τα θεμελιώδη προβλήματα. Ο ίδιος ο Μάλτρω πρώτα απ' τους ήρωές του άποβαίνει το σύμβολο του μοντέρνου ανθρώπου που έφείλει να υπερβεί την κατάστασή του άντλώντας από μέσα του όλες τις άναγκαίες δυνάμεις που άλλοτε άναζητούσε έξω απ' αυτόν.

Άλλά πώς θά κατορθώσει να άνακαλύψει αυτές τις δυνάμεις αν μόνη πραγματικότητα είναι το μηδέν και το παράλογο; Πού θά έρθη αυτήν την παιδική άφέλεια και παρθενικότητα για να πεισθή να σγκωθεί στον άέρα τραβώντας ο ίδιος τον έαυτό του; Και πραγματικά μέχρι αυτό το σημείο η σκέψη του Μάλτρω κινόταν σε έντολογικό πλάνο: Ποιός είναι ο άνθρωπος, από πού έρχεται, πού πάει, τί σημαίνει η ύπαρξή του στη γή; Έρωτήσεις που μένουν σδοικαστικά άναπάντητες και τελικά έσπερνούν τον ένδιαφερόμενο τοποθετώντας τον μπρός στο μηδέν. Άπό το σημείο αυτό και πέρα ο στοχασμός του μετακινείται στο φαινομενολογικό επίπεδο. Η έρώτηση μετατρέπεται «ποιός είναι οι δυνάμεις του, τί είναι ίκανός να κάνει ο άνθρωπος;» Ο Μάλτρω μέσα από τη δική του μεταφυσική της πράξης - γνώσης της φύσης και της φοράς των ανθρώπινων δυνάμεων διανοίγει την δυνατότητα ένοποίησης και νοημάτισης του ανθρώπου. Η φράση από το «Οι πνεγμένοι του Άλτενμπουργκ»: «τί με βασανίζει έδω και δέκα χρόνια αν όχι ο άνθρωπος;» σημαίνει ότι στον άγώνα του να δώσει μια έννοια στην ύπαρξη προσεγγίζει με τον ένα ή τον άλλο τρόπο την εσώτατη δομή της φύσης του ώστε να έπιχειρήσει πλέον να άπαντήσει στο έντολογικό έρώτημα: τί είναι ο άνθρωπος. Έτσι ξαναβρίσκουμε έδω την οργανική σύνδεση άνάμεσα στην σκέψη και στην πράξη, που χαρακτηρίζει το έργο του Μάλτρω

Η πιο μεγάλη τέχνη είναι να πάρεις το χάος του κόσμου και

νά τὸ μεταπλάσειν σὲ συνείδηση γράφει ὁ Μουνιὲ σ' ἓνα ἄρθρο του γιὰ τὸν Μ. Ὁ στοχασμὸς τοῦ Μαλρώ δὲν εἶναι θεωρία γραφείου. Εἶναι ὁ στοχασμὸς ἐνὸς «μεταπράτη» τῆς πράξης. Ἀληθινά, ἀν ἡ πνευματικὴ ἀναζήτησις ἐνισχύει τὴν ἀνθρώπινη δυναμικότητα τοῦ ἐκδηλώνεται σὲ δράση, εἶναι προφανές ὅτι αὐτὴ ἡ δράσις μετουσιώνεται σὲ ἔργον γνώσης: ἐκτυλίσσει τὸν ἄνθρωπον σὲ περαιτέρω βαθμίδες αὐτοσύλληψης. Ἡ ἀνακάλυψις αὐτοῦ ποῦ μέσα ἀπὸ τὴν δράσις γίνεται ἀναζήτησις καὶ γνώσις, ἐκφράζεται συμβολικὰ στὴ μεταστροφή τοῦ ἔργου τοῦ Μαλρώ τὸ 1928. Ματὰ τὰ δοκίμια «Ροπή τῆς Δύσης» καὶ «Γιὰ μιὰ Εὐρωπαϊκὴ νοστίτη», ἀκολουθεῖ τὸ μυθιστόρημα «Οἱ κατακτητές». Ἀκριβῶς οἱ ἥρωες αὐτοῦ τοῦ μυθιστορήματος ἐπιχειροῦν τὴν ἀναζήτησις τοῦ ἀνθρώπου, τῶν δυνάμεων του μέσα ἀπὸ τὴν πράξι. Ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος τίθεται σὲ δοκιμασία ἀγγίζοντας καταστάσεις ὀριακές. Ἡ διαισθητικὰ τῶν μυθιστορημάτων δὲν εἶναι περιστασιακὴ. Πρόκειται γιὰ τὴν ὄψιν τοῦ ἀνθρώπου ὡς τὰ ἄκρα τοῦ ἑαυτοῦ. Φαίνεται πῶς γιὰ τὸν Μαλρώ ἡ μυθιστορηματικὴ ἐπεξεργασία εἶναι κάτι ἀνάλογο μὲ τὸ πείραμα γιὰ τὸν φυσικό: Τοῦ ἐπιτρέπει νὰ ἀναπαραγάγῃ τὰ γεγονότα μέσα σὲ νέους ὄρους, νὰ τὰ ἐξετάσῃ κάτω ἀπὸ ποικίλους φωτισμοὺς, νὰ τὰ πλουτίσῃ μὲ καινούργια στοιχεῖα, ὥστε τὸ μυθιστόρημα κάτω ἀπ' αὐτὴν τὴν προοπτικὴ νὰ γίνῃ μέσο γνώσης.

Ὁ Μαλρώ ἐνεργεῖ γιὰ νὰ σκεφτεῖ: ἔχῃ πῶς ἡ σκέψις γεννιέται ἀπὸ τὴν πράξι, ἀλλὰ πῶς ἡ πράξι εἶναι ἓνας τρόπος σκέψης. Ὁ φορτωμένος ἀπὸ ἀναζήτησις ἥρωισμὸς, ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἥρωα ἀπέναντι στὰ προβλήματα ποῦ τοῦ τίθενται, ἀπέναντι στὰ συμβόλντα ποῦ τὸν συνθλίβουν, θὰ δηλώσουν τὴν ἀληθινὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου. Παρόμοιο ρόλο παίζει γιὰ τὸ Μαλρώ καὶ ὁ κόσμος τῆς τέχνης: ποιά ἀνθρώπινη δύναμις ἐκφράζει τὸ ἔργο τέχνης, καὶ μέσα ἀπ' αὐτὴν τί μᾶς λέγει γιὰ τὸν ἄνθρωπον;

Αὐτὴ ἡ διαρκὴς ἀνησυχία γιὰ τὴν εὑρεση ἐνὸς ἀνθρωπίνου προσώπου κατάλληλου γιὰ τὴν σύστασις ἐνὸς νέου ἀνθρωπισμοῦ, δραστηριοποιεῖ τὴν ἔρευνα τοῦ Μαλρώ καὶ χαρίζει στὸ ἔργο του τὴν ἐσωτερικὴ του συνέχεια. Ὁ ἴστος ὑφαίνεται ἀπὸ τὴν μίτρα καὶ τὸν ἄνθρωπον ποῦ δὲν καταθέτει τὰ ἔπλα μπρὸς στὴν ἐπιβουλὴ τῆς, ἀλλὰ συμμετέχει σὲ μιὰ διαλεκτικὴ ποῦ πέρα ἀπ' τὸν ναρκισσομαν

Τὸ τσίμμημα

Φουσκῶνω, πρίζομαι
ἀπὸ ἄερατο ἔντομο χτυπημένη
γαλανὸ καὶ αὐτὸ
δὲν τὸ ξεχώρισα μέσα στὸ τόσο σύννεφο.
Βαραίνω, σούρνομαι
ἔλα τὰ ἐκλεπτισιμένα μέσα μου
γίνονται κερματοστοιχὴ σκόνις
ἀποκόβομαι λίγο λίγο
ἀπ' ἔλα τὰ μέλη μου,
μιὰ ζαλάδα εἶναι τὸ δειλινὸ
ἔτσι ὅπως ἀνεβαίνει
κουβαλώντας ἐλόκληρη τὴν ἐξοχὴ
μὲ κάτι φαρδιά μουγγανίσματα
καὶ κοντὰ ἐλαιόδεντρα.
Μόνον συγκεκριμένο

τῆς τοῦ διορίζει ἓναν φωτιστόφρανο μεγαλείου. Ἡ καρδιά λοιπὸν αὐτῆς τῆς διαδικασίας μὲ ἓναν σίγουρο ἰδιαίτερον παλμὸ ἀντηχώντας τὰ θέματα ἐνὸς χαρακτηριστικὰ δυνατοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ μέλλον του, ἐξασφαλίζει τὴν συνέπεια τοῦ ρυθμοῦ τοῦ ἔργου τοῦ Μαλρώ.

Ἐπιμέλεια — μετάφραση ἀπὸ τὸ «L' Humanisme l' André Malraux» τοῦ Joseph Hoffman ἀπὸ τὸν ΜΙΧΑΗΛ ΚΑΡΑΧΑΛΙΟ

1.	Antré Malraux: «Voie royale», Paris: éd. Grasset	σελ. 20
2.	»	»
3.	»	»
4.	»	»

πιά μέσα μου τὸ κεντρί
 τρίχα φαρμακερὴ
 κυριαρχεῖ σ' ἓνα χῶρο κοῖλο
 ὅπου ὄλα ἀόριστα...
 ὄλα υπερδεμένα...
 Πρίζονται καὶ οἱ εἰκόνες
 τετράγωνος ὄγκος ἢ ἐλπίδα
 τὸν μετακινῶ ὄλο καὶ πῶ μακρὰ
 ἀπὸ τὸ κέντρο
 σὲ μέρος ἄτριωτο
 λιγότερο πονεμένο,
 τὸ πρόσωπό σου κι αὐτὸ φουσκουσιασμένο
 δὲ γνωρίζω πιά
 ἀπὸ ποιὸν ἀδένα
 ἀντιλοῦσαι ὄλη αὐτὴ τὴ γλῶσσα
 πὸ ἔχυνες ἐπάνω μου.

Τὸ ἔντομο ἐνίκησε
 μὲ κόλλησε στὸ χῶμα
 κεῖ πὸ φτεράκια ἐτοιμαζα
 γλυκὲς στροφές τ' ἀγέρα,
 γιατί ἐκεῖνο τόσο ὄμοιο
 μὲ τοὺς ὄμοιους του
 πὸ διόλου δὲν τὸ κιάζει νὰ πεθάνει.

Ἰούνιος 1971

Κατερίνα Ἀγγελάκη — Ρεύκ.

R. Jolivet:

Ὅρισμός καὶ νόημα τῆς Ἱστορίας

Ἡ Ἱστορία εἶναι ἡ μελέτη τῶν ἐνεργειῶν μὲ τίς
 ἐποῖες ὁ ἄνθρωπος, μὲς τὴ διάρκεια τοῦ χρόνου, ἐπιβάλλει στὴ
 φύση —φυσική, πολιτική καὶ ἠθική— μιὰ τάξη ὄλο καὶ περισ-
 σότερο ἀνθρώπινη καὶ φτάνει ὁ ἴδιος, μὲ τὴν προσπάθειά του σὲ
 μιὰ ἔννοια ὄλο καὶ πῶ τέλεια τῶν ἀξιών πὸ τὸν ὄρίζουν.

Βασικά δὲν ὑπάρχει λογικὴ τῆς Ἱστορίας, ἢ τουλάχιστο ἡ μο-
 ναδικὴ λογικὴ πὸ μποροῦμε ν' ἀποκαλύψουμε εἶναι ἐκεῖνη τοῦ
 ἔρχομὸς τῆς ἀνθρώπινης τάξης καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ
 ἄνθρωπος δὲ σταματάει ν' ἀναζητῆ τὸν ἑαυτὸ του, ν' ἀποκαλύ-
 πτη τὸν ἑαυτὸ του, νὰ ξεπερνᾷ τὸν ἑαυτὸ του καὶ μὲ τὸ ξεπέρα-
 σμα νὰ τελειοποιεῖται.

Ἡ Ἱστορία δὲν εἶναι λοιπὸν οὔτε γραμμικὴ, ὅπως θὰ τὸ ἴθε-
 λαν οἱ ρασιοναλιστικὲς θεωρίες, οὔτε ἀκριθής, ὅπως ἀξιῶνουν οἱ
 θεωρίες τοῦ Ἱστορισμοῦ. Γιατὶ εἶναι ἀλήθεια πὸς ὑπάρχει μιὰ φύση
 πὸ εἶναι ταυτόχρονα ὁ παράγων καὶ ἡ ἐξηγήση τῆς Ἱστορίας.
 Ἀλλὰ πρέπει νὰ προσθέσουμε πὸς αὐτὴ ἡ φύση ἢ οὐσία δὲν εἶναι
 παρὰ τὸ σύνολο τῶν ἀνοιχτῶν δυνατοτήτων στὴν ἐλευθερία τοῦ
 ἀνθρώπου καὶ πὸς τὸ πεπρωμένο πὸ τοῦ ὑπαγορεύει τὰ ὄριά του
 τὸν ἀφήνει ἐλεύθερο μὲ τὰ μέσα του καὶ ἔτσι οἱ ὄροι μὲ τοὺς
 ὄποιους ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ τὸν ἑαυτὸ του καὶ ἐξανθρωπίζει
 τὸν κόσμο μὲ τὴν πράξη του, εἶναι βασικά ἀκαθόριστοι καὶ ὑπο-
 ταγμένοι σὲ τὸσα δυστυχήματα καὶ τυχαιότητες, σὲ προόδους καὶ
 ὑποχωρήσεις, σὲ τύχη καὶ συμπτώσεις, πὸ καμιά λογικὴ δὲ μπο-
 ρεῖ νὰ τὰ λογαριάσει. Ἡ λογικὴ πὸ ἀνακαλύπτουμε στὴν Ἱστορία
 ἀργότερα εἶναι, πραγματικά, ἐκεῖνη τῶν «γεγονότων», δηλ. τοῦ
 ἀποτελεσμένου, τοῦ πεπραγμένου (facticité) ὅπου οἱ δυνα-
 τότητες πὸ πραγματοποιεῖσθαι, δηλ. πὸ μεταμορφώθηκαν ἀπὸ
 τὸν ἄνθρωπο σὲ «πραγματικότητες», ἀποκλείουν κάθε τι πὸ δὲ
 διαλέχτηκε νὰ πραγματοποιηθῆ, εἴτε γιατί δὲν ἦταν μπορετό, εἴτε

Η ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

(ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ)

Τὴν πρώτη φιλοσοφία τῆς Ἱστορίας μέσα στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα δίνουν οἱ Σοφιστές. Μὲ τὸ «πάντων χρημάτων μέτρον ἀνθρώπου» (1) ἐπαληθεύουν τὴν ἱστορικὴ διακίνηση τῆς πολιτικῆς ζωῆς. Ἡ ὑποσχόμενη κρατικὴ ἀγωγή θὰ συντελοῦσε στὴν προαγωγή τοῦ πολίτη πάνω στους ἔδρους τοῦ παρουσιάζουν τὸν κοινωνικὸ προβληματισμό. Ἡ θέση καὶ ἡ λύση του τόνιζε τὴν ἐπίκαιρη στάση τοῦ ρήτορα. Ἡ ἀναγκαιότητα τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς («τὴν πολιτικὴν τέχνην μεγίστην οὖσαν ἐκδιδάσκεισθαι») (2) συνυφάνθηκε μὲ τὴν πρακτικὴ κατεύθυνση τῆς πόλης πρὸς τὸ μέλλον. Ἡ δημοκρατούμενη πόλις αὐτοδημιουργεῖ τὴν ἱστορία τῆς: τὸ μέλλον τῆς κερδίζεται μὲ τὴν ψῆφο τοῦ λαοῦ ποῦ ἐκλέγει. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτὴ ὁ γραμμικὸς χρόνος ἐκπροσωπεῖ τὴ νομικὴ κίνηση τοῦ πολιτικοῦ ὄργανισμοῦ: «ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις... περὶ μελλόντων» (3). Γι' αὐτὸ καὶ τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα ἀρνεῖται τὴ Μοίρα. Μέσα στὴν ἔνομη ἀλλογοικὴ τάξη τῆς Ἀθήνας ὁ Ἀναξαγόρας ἐπισχμαίνει πὸς «μηδὲν καθ' εἰμαρμένην γίνεσθαι, ἀλλὰ κενὸν εἶναι τοῦτο τοῖνομα» (4). Καὶ ὁ Δημόκριτος ξεκαθαρίζει τὴν αἰτία τῆς ἀνύπαρκτης δυνάμεως ποῦ πιστεύεται δεῖ καθορίζει τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ: «ἄνθρωποι τύχης εἰδωλοὶ ἐπλάσαντο πρόφασιν ἰδίης ἀβουλίης· βαιὰ γὰρ φρονήσει τύχη μάχεται, τὰ δὲ πλεῖστα ἐν βίῳ εὐξύνετος ἀξυδαρκείη καθίσθουσι» (5). Ἡ ἀνανέωση τοῦ πολιτικοῦ

γιατὶ πρέπει πάντοτε νὰ διαλέγουμε καὶ εἶσι νὰ ἀρνούμαστε, καὶ ἀκόμα ὁ χρόνος ποῦ εἶναι τὸ πεδίο τῶν δυνατοτήτων, ἐπιβάλλει στὸν ἄνθρωπο τὶς μορφές τοῦ πρὶν καὶ τοῦ ὕστερα. Αὐτὴ ἡ λογικὴ εἶναι ἐκείνη αὐτοῦ ποῦ ἔγινε καὶ ἔχει αὐτοῦ ποῦ γίνεται.

(Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν τόμο «L' homme et l' histoire», Paris P.U.F. σ. 11—15. Μετάφρ. X. X. ΝΟΥΤΣΟΥ).

κόσμου (ἐξοστρακισμός) ἦταν βασικὸς σκοπὸς τῆς πληθοντικῆς ἐξουσίας. Οἱ ἀνάγκες τῆς πόλης καθορίζουν καὶ τὴ συγκεκριμένη πολιτικὴ πράξη: «ἀνάγκη δὲ ὡσπερ τέχνη, αἰεὶ τὰ ἐπιγιγνόμενα κρατεῖν... πρὸς πολλὰ δὲ ἀναγκαζομένοις εἶναι πολλῆς καὶ τῆς ἐπιτεχνήσεως δεῖ. Δι' ὅπερ καὶ τὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπὸ τῆς πολυπειρίας ἐπὶ πλέον ἡμῶν κεκαίνεσθαι» (6). «Ὡστε δικαιολογημένα ὁ Περικλῆς περιφανεύεται γιὰ τοὺς συμπολίτες του: «καὶ ἑτέροις πρὸς ἔργα τετραμμένοις τὰ πολιτικὰ μὴ ἐνδεῶς γινῶναι» (7).

II. Μὲ τὸ τέλος τοῦ 8ου αἰώνα κορυφώνεται ἡ ἀντίθεση ἀνάμεσα στὴ φύση καὶ τὸ νόμο. Τὸ κατάντημα τῆς πόλης στὰ χρόνια τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου θεοαιώνει τὴ σοφιστικὴ διδασκαλία γιὰ τὴ σχετικότητα τῶν ἠθικοῦ καὶ πολιτικῶν ἀξιών. Οἱ σοφιστὲς ποῦ ἀκολούθησαν τὴ γραμμικὴ τῶν δημοκρατικῶν διακρίνουν πὸς ἡ κοινωνικὴ συμπεριφορὰ καθορίζεται «νόμο». Μὲ τὴν ἰδέα τοῦ «*jus naturale*» ἐνοποιεῖται ἡ ἱστορικὴ κίνηση τῶν λαῶν. Ὁ Ἰππίας θὰ διακηρύξει πὸς «συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι φύσει, οὗ νόμου... δὲ δὲ νόμος τύραννος τῶν ἀνθρώπων πολλὰ παρὰ τὴν φύσιν διάζεται» (8). Ἔτσι ἀπομυθοποιεῖται ἡ ἡσιόδεια σύλληψη τῆς ἐνότητος τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ὁ Ἀντιφῶν θὰ προσθέσῃ: «φύσει πάντες ἕμοιως πεφύκαμεν καὶ δάρδαροι καὶ Ἑλλήνες εἶναι» (9). Ἡ φυσικὴ σύμπτωση τοῦ ἱστορικοῦ κόσμου θὰ χρησιμοποιηθῇ στὴν κοινωνικὴ ἀπαίτηση γιὰ τὴν ἄρση τῆς δουλείας: «Ἐλευθέρους ἀφῆκε πάντας θεὸς οὐδένα δουλοῦν ἢ φύσις ποποίηκεν» (10). Τὸν ἐπαναστατικὸ σκοπὸ τῆς Φιλοσοφίας («σκοπὸς τῆς δὲν εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ ἡ ἀλλαγὴ του») τόνιζε ὁ Ἀλκιδάμας: πρέπει νὰ γίνῃ «ἐπιτεχίσματα νόμων» (11) (γιατὶ εἶναι «οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς νόμους τῶν πόλεων βασιλεῖς») (12). Ἀντίθετα ὅσοι σοφιστὲς σημερινῶν τῆ νοσταλγία τοῦ συντηρητικοῦ ρεύματος γιὰ τὴν παλιὰ ἐποχὴ ἐκθειάζουν τὸ νόμο. Ἡ ἐμάδα αὐτὴ ὑπερτονίζει τὴ θεωρίαν τοῦ κοινωνικοῦ συμβολαίου:

«ἢν χρόνος, δεῖ ἢν ἄτακτος ἀνθρώπων βίος...

κἀπειτὰ μοι δεκαοκτὼ ἄνθρωποι νόμους θέσθαι· κολαστάς...» (13)

Ἡ φύση θεωρεῖται ἀρνηση τῆς πολιτικῆς συνύπαρξης: «Τούτων δ' ἡ μὲν φύσις ἄτακτον καὶ κατ' ἄνδρα ἴδιον τοῦ ἔχοντος, οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ τεταγμένον καὶ ταῦτόν πάσαις» (14). Ἡ ὑπο-

ταγή των βιολογικών δεδομένων του ανθρώπου στους όρισμούς του νόμου είναι αναγκαία: έτσι πραγματώνεται ή κυριαρχία του νοῦ. Ἡ ἐπιβολή του νοητοῦ κόσμου πάνω στη φυσική διαδικασία ἀποκαλύπτει τις πολιτικές προθέσεις του βλιγαρχικοῦ κινήματος πὸ ξαναδυναμώνει.

HAN. X. ΝΟΥΤΣΟΣ

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

1. Πρωταγόρας (Diels, II B' 1).
2. Δημόκριτος (Diels, IB') και Γοργίας (Diels, IB' 11α).
3. Ἀριστοτέλης: Περὶ Ῥητορικῆς Α' I (p. 1354 b 5]6). Δὲς και Πλάτων: Νόμοι 934α, Γοργίας 480c, 525b, Πρωταγόρας 324b.
4. Ἀναξαγόρας (Diels, II A' 66).
5. Δημόκριτος (Diels, II B' 119).
6. Θουκυδίδης: Ἱστορίαι I, 71, 3. Δὲς και Ἀριστοφάνης: Ὀρνίθες 169.
7. > > 11, 40, 2.
8. Ἰππίας (Diels, II C' 1). Καθὼς και Ἀντιφῶν (Diels, II B' 44A⁴), Δημόκριτος (Diels, II A' 166).
9. Ἀντιφῶν (Diels, II B' 44 B2). Καθὼς και Δημόκριτος (Diels, II B' 247), Εὐριπίδης: ἀπ. 777 (Nauck).
10. Ἀλκιδάμας (Oratores Attici, ἐκδ. Baiteus - Sauppis σ. 154).
11. > (Ἀριστοτέλης: Περὶ Ῥητορικῆς p. 1406 b 11)
12. > (> : > > p. 1406 a 22)
13. Κριτίας (Diels, II B' 25). Καθὼς και Θρασύμαχος (Diels, II B' 6α), Λυκόφρων (Diels, II A' 3).
14. Ἀνόνομος περὶ νόμων (Δημοσθένης: Κατ' Ἀριστογείτονος Α (XXV), 15—16).

ΔΕΙΓΜΑΤΑ

I

Ἐς σημειωθῆ ἐπὶ τοῦ προσώπου ἢ ἐντὸς ἀφῆμαχία
 Ἡ ψυχραϊμία συνιστᾶται παρευθὺς μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν
 Ἡ ἀδέβαιη τύχη εἶναι εὐτυχιστάτη διότι διατηρεῖ τὴν λατρεία
 Ἡ συνείδησις τοῦ πυρὸς ἐλέγχεται εἰς τὰς μηχανοραφίας
 Ἡ ἀναμφισβήτητη ἀσφάλεια φέρει ἀντηρήσεις εἰς τοὺς γενναίους
 Ὁ δρόμος θὰ φέρῃ εἰς δύσκολη θέσιν τοὺς ἀθανάτους Θεούς...

II

Ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς ἐνταλῆς ἄκρας ἐλαστικότητος ἐπιφέρει
 τὸ αὐτοτελὲς ἐγὼ
 Ἐντασις τῆς ἐπιθυμίας και κορεσιμὸς σημαίνει ἀποκάλυψις
 Ἡ ἀπομυθεποίησις τοῦ παρελθόντος ἀποκτινώνει τὸ παρὸν
 Ὁ προσανατολισμὸς τοῦ δείκτου φέρει τὸν γέλωτα
 Ἐνοσάρκωσις σημαίνει κίνησις και κίνησις διάρρηξις τῆς ὁθόνης
 Ἄν εἰσχωρήσωμεν ΣΤΟΝ... και ΣΤΗΝ... θὰ κλαύσωμεν
 Εἶναι σκληρὴ ἢ ἀφανὴς κίνησις.

III

Τὸ δείκνὸ ἀντιλαμβάνεται τὴν ταραχὴ τοῦ σκότους
 Τὸ ἐλέπει: νὰ ἀνασηκῶνεται, νὰ ἐπινοῆ, νὰ σχεδιάζῃ
 και μὲ ποιοίθῃσιν εἰς τὸ παρελθὸν ἐλπίζει εἰς τὸ μέλλον
 Τὸ δεδομημένον εἶναι εἴη ἢ νόχτα θὰ ἀναφερθῇ
 εἰς τὸ ἤδη διεκδικηθὲν
 Ὁ θάνατος πὸ ἐξυπηρετεῖ και ἱκανοποιεῖ ἀνήκει
 εἰς τὴν δεχασμένη κοινὴ γνώμη
 Ἡ αὐστηρότης ἔχει κάθε λόγο νὰ ἐρωτεύεται
 τὴν οἰκειότητα
 Ἐς ἐπισπεύση ὅσα ἢ γοητεία ὑπεσχέθη για νὰ ἐπέλθῃ
 ἢ κατάστασις πὸ ἐπιζητεῖ
 τὸ αὔριον.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΖΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

ρες είμασταν δίπλα - δίπλα σ'άν πνεύματα. Θηλυκό κι αρσενικό πνεύμα. Κάπου και πού βούλιαζα σε κάτι έρωτικές αισθήσεις μονομερείς, κι έρχιζα να τραγουδή «Βγαίνει ή βαρκοϋλα του φαρά από το περιγιάλι». Αυτά τα σκαμπανεβάσματα του έσωτερικού μου κόσμου κράταγαν λίγο κι ύστερα άφοσιωνόμουν στη γνώση: 'Ο χρόνος ή κοιμιστός κι ή άκούητος. Πολλές φορές κράταγα ένα φρεσκοκομμένο κοτσάνι στα χείλια μου, το δάγκωνα και δέν ζητούσα ποτέ χειρονομίες. 'Η ήθικη στάθμη άνασταλτικό του άθρομχτισμού μου.

Τόν βαρέθηκα γιατί δέν με βίασε, γιατί σεβάστηκε τόν μικροαστισμό μου και γιατί νόμιζε ότι έτσι γινόταν τήθελα.

Δέν ήμουν δημοφ. Κι όμως άργότερα κάποιος πρόσεξε ότι τόν τζινάω λεκτικώς και τό σφιχίδεσε αυτό με τό έμωφο μισοχαμόγελό μου κι εύχαριστήθηκε και σκέφτονταν χαρωπά τί παιδιά θά θγάλουμε ρινικώς μια πού και τών δυό ή ρινική κατασκευή ήταν μεγαλοπρεπής.

'Επέμενε να με σκλιώνη κουτά στ' αυτί μου ακόμα κι όταν είχα φεγγάρι ή όταν έγω (είχα ύπαρξιακά προβλήματα). Μερικές φορές φύσαγε τόσο πολύ πάνω άπ' τ' αυτί μου πού δέν ήξερα τί να κάνω. Τόν άφηνα να κουράζεται μαζί μου. Τόν περιφρονούσα και τόν λυπόμουν, γιατί δέν μπορούσε να σεβαστή την ήρωμία πού μουδινε ή στατικότητα μου. Δέν τόν άγάπησα πολύ γι' αυτό δέν τοδ έξήγησα ποτέ ότι όταν μ' έκανε να θέλω να μένω άκίνητη πάνω στην καρδιά του ήταν κάτι κολακευτικό γι' αυτόν και μοναδικό για μένα. Μ' άφησε μια μέρα όταν μετά από επανάληψη τοδ ότι πρέπει να άναγνωρίσω και να δώσω τή σωστή θέση στοδ... φυσιολογικά τοδ είπα πως δέν θά άνεχτώ να με ξανασαλιώση, άμετάκλητα.

Πέρασα ένα στάδιο στήρησης μέσα στην έξοχή. 'Ανέβαινα στα δέντρα, έδλεπα τή εροχή να πέφτει πάνω στα μανιτάρια και τις χελώνες να έδσκαν χορσάρι. Ξαφνικά μου πέρασε κι άρχισα να καπνίζω και να διαβάζω. Χωρίς να το καταλάβω έγινε 25 χρόνων. Χωρίς να το καταλάβω 30 κ.τ.λ. Κρατούσα τους άντρες σε άπόσταση. Περιμένοντας άναγνωρίσιμη συνταραχτική αίσθηση. Δέν έδινα άπάντηση στις καθημερινές ιδιαίτερες κουδέντες πού

1

Λυχνάρικη μάθη τύψη
και τό φως άστρακάνθινο
αίμοδιψάει γυρεύοντας
αλλόχνητα θύματα
χείλια κρατηρωτά
τις άναρχες κραυγές ώθώντας
στα κάργα ματοπήγαδα
ρωγμές πού ή μέρα άπώθησε
μεταλλικές, άστολικές
δορύαυχμες άνάσσε;
λυγμικές...

ή μέρα μας σφηνώθηκε
δίπλα σε κοπρανθούς
σάν τις γροθιές μας...

και ή καρδιά σου;
άρδεύοντας αλλόχνητα θαύματα
αίμοδορεί.

2

Κόκκινο λουλούδι στο μαύρο τοίχο
Πόσο θέλω να σε λιώσω
Μαύρο λουλούδι στο κόκκινο λιθάδι
Πότε θά σε ξεριζώσω;
Μαύρα κόκκινα γερασμένα λουλούδια
Πόσο μ' άρέσει πού μαραίνεστε
Τελειώστε πιά Κοκκινόμαυρα παλιολούλουδα

Βαρεθήκαμε...

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΡΝΕΡΗΣ

πίσω άπ' αυτές κρύβονταν πάντα τοδ ότι έμελλε προκύψει. 'Η περίπτωση μου τώρα είναι άνιατη.

Πάντως νοιώθω για λίγο πολλές φορές μια τέλεια εύχαρίστηση, πού δέν άναγνώρισα αυτή την ήθονική πραγματικότητα.

ΒΟΥΛΑ ΣΚΑΜΝΕΛΟΥ

ρες είμασταν δίπλα - δίπλα σ'αυτ'α πνεύματα. Θηλυκό κι αρσενικό πνεύμα. Κάπου και πού βούλιαζα σε κάτι έρωτικές αισθήσεις μονομερείς, κι αρχίζα να τραγουδώ «Βγαίνει ή βαρκούλα του φαρμά από το περιγιάλι». Αυτά τ'α σκαμπανεβάσματα του έσωτερικού μου κόσμου κράταγαν λίγο κι ύστερα άφοσιωνόμουν στη γνώση: 'Ο χρόνος ή κοιμιστός κι ή ακούνητος. Πολλές φορές κράταγα ένα φρεσκοκομμένο κοτσάνι στα χείλια μου, τ'ο δάγκωνα και δέν ζητούσα ποτέ χειρονομίες. 'Η ήθικη στάθμη άνασταλτικό του άθρομγτισμού μου.

Τόν θαρέθηκα γιατί δέν με βίασε, γιατί σεβάστηκε τόν μικροαστισμό μου και γιατί νόμιζε ότι έτσι γινόταν τ'όθελα.

Δέν ήμουν έμορφη. Κι έμως άργότερα κάποιος πρόσεξε ότι τόν τζινάω λεκτικώς και τ'ο σφιχίδεσε αυτό με τ'ο έμορφο μισοχαμόγελό μου κι ευχαριστήθηκε και σκέφτονταν χαρωπά τί παιδικά θά θγάλουμε ρινικώς μια πού και τών δυό ή ρινική κατασκευή ήταν μεγαλοπρεπής.

'Επέμεινε νά με σκλιώνη κουτά στ' αυτί μου ακόμα κι όταν είχα φεγγάρι ή όταν έγω (είχα ύπαρξιακά προβλήματα). Μερικές φορές φύσαγε τόσο πολύ πάνω άπ' τ' αυτί μου πού δέν ήξερα τί νά κάνω. Τόν άφηνα νά κουράζεται μαζί μου. Τόν περιφρονούσα και τόν λυπόμουν, γιατί δέν μπορούσε νά σεβάσει τήν ήρωμία πού μουδίνε ή στατικότητα μου. Δέν τόν άγάπησα πολύ γι' αυτό δέν τ'ο έξήγησα ποτέ ότι όταν μ' έκανε νά θέλω νά μένω ακίνητη πάνω στην καρδιά του ήταν κάτι κολακευτικό γι' αυτόν και μοναδικό για μένα. Μ' άφησε μια μέρα όταν μετά από επανάληψη τ'ο ότι πρέπει νά άναγνωρίσω και νά δώσω τή σωστή θέση στ'ο... φυσιολογικά τ'ο είπα πώς δέν θά άνεχτώ νά με ξανασαλιώση, άμετάκλητα.

Πέρασα ένα στάδιο στέρησης μέσα στην έξοχή. 'Ανέβαινα στα δέντρα, έβλεπα τή έροχή νά πέφτει πάνω στα μανιτάρια και τις χελώνες νά έδωκαν χορτάρι. Έαφνικά μου πέρασε κι αρχισα νά καπνίζω και νά διαβάζω. Χωρίς νά τ'ο καταλάβω έγινα 25 χρονών. Χωρίς νά τ'ο καταλάβω 30 κ.τ.λ. Κρατούσα τούς άντρες σε άπόσταση. Περιμένοντας άναγνωρίσιμη συνταραχτική αίσθηση. Δέν έδινα άπάντηση στις καθημερινές ιδιαίτερες κουδέντες πού

Λυχνάρικη μαύρη τύψη
και τ'ο φως άστρακάνθινο
αίμοδιψάει γυρεύοντας
αλλόχωντα θύματα
χείλια κρατηρωτά
τις άναρχες κραυγές ώθώντας
στα κάρνα ματοπήγαδα
ρωγμές πού ή μέρα άπόθγησε
μεταλλικές, άτσαλικές
θορύαχμες άνάσες
λυγμικές...

ή μέρα μας σφηνώθηκε
δίπλα σε κοπρανθούς
σάν τις γροθίες μας...

και ή καρδιά σου;
άρδεύοντας αλλόχωντα θαύματα
αίμοδορεί.

Κόκκινο λουλούδι στο μαύρο τοίχο
Πόσο θέλω νά σε λυώσω
Μαύρο λουλούδι στο κόκκινο λιθάδι
Πότε θά σε ξεριζώσω;
Μαύρα κόκκινα γερασμένα λουλούδια
Πόσο μ' άρέσει πού μαραίνεστε
Τελειώστε πιά Κοκκινόμαυρα παλιολούουδα

Βαρεθήκαμε...

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΡΝΕΡΗΣ

πίσω άπ' αυτές κρύβονταν πάντα τ'ο ότι έμελλε προκύψει. 'Η περίπτωση μου τώρα είναι άνιστη.

Πάντως νοιώθω για λίγο πολλές φορές μια τέλεια ευχαρίστηση, πού δέν άναγνώρισα αυτή τήν ήθονική πραγματικότητα.

ΒΟΥΛΑ ΣΚΑΜΝΕΛΟΥ

ΤΟ ΘΑΝΑΤΙΚΟ

Δέ θυμάμαι ακριβώς πότε ήταν που αποφασίσαμε να το σκάσουμε ή Σοφία και γώ.

Θά πρέπει να έγινε μετά από τα τελευταία «έκτακτα μέτρα». Τα κανονίσαμε όλα σε μεσημεριάτικες αγρύπνιες μέσ στο κατακαλόκαιρο. Οι συνεδριάσεις μας γινόντουσαν πάντα κάτω από σκαμινές φορτωμένες τσιτζίκια, που χαλούσαν τον κόσμο μέσα στα κλαριά.

— Έλα καημένο Νίκο, όρφανά μου και σύ, έλεγε η ξαδέρφη μου, και μ' έφερνε από το χέρι για το λημέρι μας, όταν δλοι πέφτανε να πλαγιάσουν. Δεν υπήρχε οίκτος στη φωνή της όταν μ' έλεγε «όρφανά», κι εγώ είχα συνηθίσει να το άκούω σε δεύτερο όνομα, που δε μου 'φερνε λύπη ούτε ντροπή. Άλλωστε με νιαζότανε σε μανούλα, τόσο που ούτε το καταλάβαινα ότι ήτανε κορίτσι 13 χρονών.

Έμένα μου φαινόταν μεγάλη. Φανταζόμουν ότι αν ζούσε η μάνα μου, έτσι σάν τη Σοφία μας θά ήτανε, ροδαλή, στρογγυλοπρόσωπη και γερή σάν πουλαράκι, να τρέχει τα μεσημέρια στον ήλιο.

Ήτανε όμως μια μανούλα πρώτη στις σκανδαλιές. Όλο και κάτι καινούργιο σκαρφιζόταν για να βασανίζουμε τη θεία μου, που όμως μας έπιανε στα πράσα πολύ συχνά, και άρχιζε το τροπάρι: Καλά το παιδί, μά και σύ, δόκλιηρη γυναίκα, της παντρεύεις!

Ύστερα της έδινε μια γερή σφαλιάρα και την έστελνε σε κάποια δικαστική δουλειά, να κουβαλήσει νερό ή να ταΐσει τα «μωρά». Ήμουν εγώ τότε που άρχιζα τα κλάματα — όχι εκείνη— και την έπαιρνα από πίσω ώσπου να τελειώσει τη δουλειά της. Σουρνόμουν πέρα δώθε, κρατώντας τη φούστα της, και της έφερνα κόπο διπλό σ' ότι ήταν να κάμει. Μά ποτέ δε μου θύμιζε.

— Έλα καημένο Νίκο, όρφανά μου και σύ!... εύρισκα καιρό να με παρηγορήσει, χαϊδεύοντας το κουρεμένο κεφάλι μου.

Ήμουν τότε στα 9, δηλαδή τέσσερα χρόνια μικρότερος από τη Σοφία μας και κάμποσα χρόνια μεγαλύτερος από τα «μωρά» τα δίθυμα αδέρφια της. Έτσι δεν κατάλαβα και πολύ γιατί ή θεία μου έβαλε τις φωνές και γρατζούνισε τα μάγουλά της τότε που έμαθε το νέο για το θανατικό.

Το θανατικό είχε πέσει στην Άλλημεριά, δηλαδή πίσω από το βουνό που έπιανε όλη την ανατολή και χώριζε τα «από δω χωριά» και τα «άλλα». Πήγα κοντά στη θείσα όταν την είδα να μαλλιοτραβιέται και τη ρώτησα τι κάνει έτσι αφού το κακό ήταν «από κει» και τί μας έκοφτε έμεις.

— Άντε καημένο Νικολή, είπε και μ' άγκάλιασε, γιατί ποιος ξέρει, μπορεί να θυμήθηκε το άλλο κακό που είχε ξεκάνει τη μάνα και τον πατέρα μου πριν τόσο χρόνια. Άντε καημένο Νικολή! Και άργει λές να φτάσει; Η μήπως δεν είν' άνθρωποι κι από κει; Άσε που ποιος έχει αδέρφια και ποιος παιδιά παντρεμένα στην Άλλημεριά.

Ύστερα βάλθηκε να μ' άγκαλιάζει και να μοιρολογάει διπλά.

— Έχω βλέπεις χρέος για τουτό δώ...

Τά νέα που έρχόντουσαν λέγανε για ανθρώπους τουμπανιασμένους και κίτρινους σάν τη χολή που πεθαίνανε με άγρια σκουξίματα.

Έμεις από δω, άρχισαμε πρώτα τούς άγιασμούς. Ο παπάς δεν προλάβαινε να πηγαίνει από σπίτι σε σπίτι. Γύρισε έλο το χωριό σε δυό μέρες, με τα παπαδοπαιδιά να τρέχουν ξεπνοημένα από πίσω του.

Ύστερα ήρθε κάποιος από την Πρωτεύουσα, μαζί με δύο χωροφυλάκους, και έκανε διαφύλαξη στους χωριάτες για καθαριότητα και τα τέτοια. Επίσης απαγορεύτηκε αυστηρά σε όποιονδήποτε να περάσει στην Άλλημεριά, και μας είπανε πως τα ίδια και χειρότερα ακόμα μέτρα είχανε λάβει οι αρχές για να μη μας έρθει κανένας μωσαφίρης από τον μολυσμένο τόπο. Για να είναι ακόμα πιο σίγουροι δώσανε διαταγή στους δραγάτες να έχουνε πάντα μαζί τους τα δίκαννα, ώστε αν κάποιος λειψόμυαλος κάνει πως πηγαίνει κατά κει να το ρίξουνε στα ίσα.

Η Σοφία και γώ συνεχίζαμε κάθε μεσημέρι να τα λέμε κάτω απ' τις σκαμινές, μόνο που τώρα εκείνη δεν ήταν γελαστή

ὅπως πρώτα. Κάτι σκοτεινιάζε πάνω της κι οὔτε ποῦ εἶχε δρεῖψη γιὰ παιχνίδια καὶ τρέλλες.

Αὐτὸ μὲ γέμιζε λύπη. Ἦξερα πῶς αἰτία ἦταν τὸ θανατικὸ μὰ δὲν τὸ καταλάβαινα. Γιὰ μένα, παρ' ὅλο ποῦ ἔκανα ὅτι ἤμουν φοβισμένος κι ἀνήσυχος σὰν τοὺς μεγάλους, στὸ δάθος τὸ εἶχα πανηγύρι. Κάποιο παιχνίδι ποῦ τὸ παίζαμε ὅλοι μαζί — παιδιὰ καὶ γέροι. Τὸ μόνο κακὸ ἦταν ἡ Σοφία, κλαμένη πολλές φορές.

Στὸ μεταξύ τὸ κακὸ ὅλο καὶ χειρότερου. Δὲν προλαβαίναν οἱ Ἄλλομεριτες νὰ θάβουνε τοὺς πεθαμένους — μαθαίναμε — κι ὁχι πιά στὰ Νεκροταφεία μὰ σὲ σκέτα χωράφια. Ἦτσι χωρὶς σταυρὸ καὶ χωρὶς νεκρώσιμη ἀκολουθία!... Ἄλλες φήμες λέγανε πῶς τοὺς πεθαμένους τοὺς κάνανε σωρούς καὶ τοὺς καίγανε ἀληνύχτα. Φτάνει ν' ἀνέβαινε στὴν κορφὴ τοῦ βουνοῦ γιὰ νὰ δεῖς τίς φωτιές ποῦ δὲ σόυνανε, ἀπὸ τὸ σούρουπο ὡς τὸ πρωί. Ἄσε ποῦ λέγανε πῶς δυὸ - τρεῖς παλαβόσαν καὶ κάψαν τὰ σπίτια τους, νομίζοντας πῶς θὰ κάψουνε καὶ τὸ μικρόβιο ἐκεῖ μέσα.

Ἀργότερα εἶπαν πῶς οἱ δραγάτες καὶ οἱ χωροφύλακες δὲ φτάνανε γιὰ νὰ κρατήσουν τὸν ἀποκλεισμό, καὶ ἡ Προτετόουσα ἔστειλε στρατὸ νὰ φυλάει τὴ γραμμὴ ἀνάμεσα στοὺς δύο τόπους. Τὸ χωριὸ μιά μέρα γέμιζε φαντάρους ἀρματομένους ποῦ πέρασαν πηγαίνοντας ἀνατολικά, στὸ βουνό. Κουβαλάγανε καὶ παλούκια μὲ ταμπέλες ποῦ θὰ τίς στήνανε ἐκεῖ πέρα, γιὰ νὰ χωρίζουν τὴν καθαρὴ μεριά — τὴ δική μας — ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἐκεῖ πιά ἡ Σοφία ἀγρίεψε. Οὔτε μίλαγε οὔτε ἤθελε νὰ θάλει στὸ στόμα της μπουκιὰ.

— Τί ἔχεις; τὴ ρώταγα ὅλη τὴν ὥρα, τί ἔχεις Σοφία μου;

Γιὰ νὰ τὴν κάνω νὰ θυμώσει καὶ νὰ ξεχαστεῖ τῆς ἔδωκα τὰ κοσιδία της τὸνα μὲ τ' ἄλλο, τῆς γέμιζα πέτρες τὴν τσέπη, μὰ κείνη οὔτε ποῦ μούδινε σημασία.

— Θέλω νὰ πάω στὴν Ἀλλημεριά, εἶπε ἤσυχια μιά μέρα.

Ἔμεινα καὶ τὴν κοίταγα θαυμάζοντας. Πάντα οἱ ἰδέες της μ' ἀφήνανε ἄφωνο.

— Μά... θ' ἀρρωστήσουμε, τῆς εἶπα, καὶ θὰ πεθάνει ἡ θεϊ-
τσα ἄμα τὸ μάθει...

— Δὲ σοῦ ζήτησα νά'ρθεις, θὰ πάω μοναχὴ μου.

Αὐτὸ ἦτανε μεγάλη προσβολή. Λὲς καὶ πάντα δὲν τὴ συν-

τρόφωνα σὲ ὅτι κι ἂν ἔκανε. Μὲ πήραν τὰ κλάματα.

— Δὲν πᾶς πουθενὰ χωρὶς ἐμένα, εἶπα. Νὰ φύγουμε καὶ τώρα ἂν θές, ἀλλὰ πὲς μου πῶς θὰ περάσουμε τοὺς φαντάρους.

— Σέρω τρόπο. Ἔχει πέρασμα ἀπὸ τὸ ποτάμι. Εἶναι γκρεμὸς καὶ δὲν τὸν φυλάνε, γιατί κανένας δὲν πάει ἀπὸ καί.

Ξεκινήσαμε μόλις νύχτωσε καὶ πλαγιάσανε ὅλοι. Ἡ Σοφία ἔβαλε τὰ μωρὰ νὰ κοιμηθοῦνε, ἀπόσπασε τῆς βραδυνὲς δουλειές κι ὕστερα ἔπεσε τάχα πῶς θὰ πλαγιάσει κι ἐκείνη.

Σὲ μισὴ ὥρα εἴμαστε στὸ δρόμο γιὰ τ' ἀμπέλια. Τὸν ξέραμε καλὰ καὶ πηγαίναμε χοροπηδώντας. Ἦταν ὁ ἴδιος δρόμος ποῦ ἔφερνε ἐξω ἀπ' τὸ χωριό. Σὲ λίγο ἀκούσαμε δῆματα ἀπὸ τὴν ἀντίθετη μεριά, καὶ ἡ Σοφία μὲ τράβηξε γρήγορα ἀπὸ τὸ χέρι γιὰ νὰ χωθοῦμε κάτω ἀπὸ ἕνα χαμόδετρο. Στὴ ρίζα του θὰ πέρανε νερὸ γιατί τὰ πόδια μου βούλιαξαν.

— Ἐ, ποιὸς εἶναι, ρώτησε ὁ παραστικός.

Περίμενε λίγο καὶ ὕστερα τράβηξε τὸ δρόμο του ξεροθήχον-
τας καὶ κλωτσώντας τίς πέτρες ποῦ ἔβρισκε.

— Ὁ μπαρμπα - Μανώλης, εἶπε ἡ Σοφία, τί γυρεύει...

Ὅταν ξεμάκρυνε βγήκαμε καὶ μετὶ μὰ τὰ παπούτσια μου ἦ-
ταν γιὰ πέταμα, θρεμένα κι ἀσήκωτα ἀπὸ τὴ λάσπη. Τὰ ἔβγαλα καὶ συνέχισα τὸ δρόμο ξυπόλυτος, τώρα δμως αἰσθανόμενον κάτι νὰ μοῦ κόβει τὰ γόνατα. Ἄρχισε κίλλα νὰ μοῦ παραξενοφαίνε-
ται ποῦ ἡ ξαδέρφη μου, ἡ μανούλα, ἔκανε τέτοια πράγματα μέ-
σα στὴ νύχτα.

Στ' ἀμπέλια οἱ κακὲς σκέψεις φύγανε. Οἱ ἀγουρίδες δὲν ἦταν ἀκόμα γιὰ φάγωμα, ἀλλὰ τίς ἔκοβα καὶ τίς ἔλειωνα μέσα στὰ χέρια μου, ὕστερα τίς ἔτριβα στὰ μάγουλά μου, κι αἰσθανό-
μουν εὐτυχισμένος. Μοῦ ἔκανε καλὸ ἡ δροσεράδα καὶ ἡ στυφὴ
μυρουδιά τους. Θὰ ἦταν μισὴ ὥρα ποῦ φύγαμε ἀπὸ τὰ τελευταῖα
σπίτια τοῦ χωριοῦ. Περπατούσαμε χωρὶς νὰ μιλάμε, μὲ μισὸ φεγ-
γάρι πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι μας, νὰ φωτίζει τὸ μονοπάτι. Εἴχαμε
πολλὲς ὥρες δρόμο μπροστά μας. Θὰ κάναμε ἕνα μεγάλο κύκλο
γιὰ ν' ἀποφύγουμε δυὸ γειτονικά χωριά καὶ ὕστερα θὰ μπαίναμε
στὴ χαράδρα μὲ τὸ ποτάμι.

— Πρέπει νὰ εἴμαστε στὸ πέρασμα πρωτοῦ φωτίσει εἶπε ἡ
Ξαδέρφη μου.

— Καί γιατί πήρε Σοφία μου;

Σταμάτησε και με κοίταξε.

— Δέν τὸ ξέρεις;

— Πρέπει νὰ δογηθῆσουμε τὸ Νώντα νά'ρθε; ἀπὸ δῶ.

— Ποῖό Νώντα;

— Ἔλα καημένε ποῦ δέν τὸν ξέρεις. Τὸ γιό τοῦ μπαρμπα - Θεωρή τοῦ ἐλάχου, ποῦ ἐρχεται κάθε χρόνο μὲ τὸν πατέρα του και μᾶς φέρνει τίς φοράδες γιὰ τὸ ἀλώνισμα. Θά'ναι κλεισμένος τώρα ἐκεῖ πέρα. Πρέπει νὰ τὸν πάρουμε.

— Μὰ αὐτὸ εἶναι κακό... Ἀπαγορεύεται!

— Ἔλα δὲ και ποῖός θὰ τὸ μάθει!

Γιὰ τὸ Νώντα λοιπόν... Καί γὼ ποῦ νόμιζα δε; ἦταν ἀπὸ κείνα ποῦ κάναμε πάντα μὲ τὴν ξαδέρφη μου. Τὰ παιχνίδια μας, ποῦ δέν εἶχαν ἄλλο σκοπὸ παρὰ δε; τὰ κατορθώναμε οἱ δύο μας. Μοῦ κακοφάνηκε και πήγαινα ἀμίλητος μὲ σκυμένο κεφάλι.

Φωνές ἀπὸ γκισνῆδες και ἕνας ἄσος μακριά. Τὰ κλαριά ποῦ τσακίζανε κάτω ἀπ' τὰ πόδια μας, τριζύματα, σουσιμάτα, πεταρίσματα, γεμίζαν τὴ νύχτα.

— Ἔλα καημένε Νίκο, δέν ἔπρεπε νὰ σὲ πάρω! μονολόγησε ἡ ξαδέρφη μου.

Τώρα θύμωσα ἀκόμα περισσότερο. Δὲ θὰ τῆς μιλοῦσα ὅπου νά'λεγε πρώτη μὲ καλὴ κουδέντα. Σκεπτόμουν τὴ θέτσα μου ποῦ θὰ τραλαινόταν τὸ πρῶτ... Τὸ βουνὸ μάκρυνε και ἐφευγε ὅσο πηγαινάμε μεις καταπάνω του. Δὲ θὰ τὸ εἶχε λογαριάσει καλά ἡ ξαδέρφη μου, χρειαζόταν σίγουρα πέντε μέρες δρόμος γιὰ νὰ φτάσεις! Τώρα τὸ ἤξερα πὸς δε; θὰ γυρίζαμε πίσω. Μόνο ἡ Σοφία δέν καταλάβαινε. Θὰ μέναμε γιὰ πάντα στὴν Ἀλλημεριά. Ἦ μπορεῖ και νὰ μᾶς τρώγαν τ' ἀγρίμια πρῶτοῦ νὰ φτάσουμε. Αὐτὸ ἦταν τὸ καλλίτερο και τὸ εὐχίθηκα. Δὲ φοβόμουν καθόλου, ἀλλὰ μὲ πήραν τὰ κλάσματα χωρὶς νὰ τὸ καταλάβω. Ἦ Σοφία σταμάτησε και μ' ἀγκάλιασε.

— Ἄχ, Νίκο μου, Νίκο μου, κάνε κουράγιο, ἔλεγε. Σὲ λίγο θὰ φανεῖ τὸ πέρασμα, νά! Δέν ἔπρεπε νὰ σὲ πάρω, δέν ἔπρεπε ἡ ἀμυαλή! Τούτῃ ἡ δουλειὰ ἤθελε ἀντρα σωστὸ και γὼ πήρα ἐσένα...

— Δέν ἔχω ἀνάγκη, τῆς εἶπα και τὴν ἐσπρωξά. Μόνο περ-

πάτα, ἀν θέλεις νὰ μὴν ἐχημερώσουμε στὸ δρόμο.

Μὲ κοίταξε παραξενεμένη και ὕστερα μὲ πήρε ἀγκαλιὰ και πηγαινάμε. Σὲ καμιά ὄρα εἰμαστε στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ, και ἀρχίσαμε τὰ σκαρφαλώματα κρατώντας γερὰ τὰ χαμόδεντρα και τίς ρίζες. Ἀνεβαίναμε κόβοντας νύτια γιὰ νὰ φτάσουμε στὸ πέρασμα. Κάποια ἀγκάδα θὰ μπήκε στὸ πόδι μου, ἐνιωσα πόνο δυνατὸ ὡς ξυράφι. Τὰ γόνατα και τὰ χέρια μου τρέχανε αἷματα. Δέν ἔβγανα ἄχνα. Ἦ Σοφία ἀνέβασε τὸ τσεμπέρι της πάνω ἀπ' τὴ μύτη και ἔβλεπα τώρα μονάχα τὰ μάτια της, στρογγυλά και σκληρά ὡς λιθάρια. Θά'χαμε σκαρφαλώσει στὰ δικιάς μας μέτρα ὅταν φάνηκε κάτω μας ἡ χαράδρα.

— Νά'ρχεσαι πίσω μου και νὰ μὲ κρατᾶς, εἶπε και πρώτη φορὰ ἄκουσα τὴ φωνή της ἔτσι κοφτῆ.

Εἶχα συνηθίσει στὰ σκαρφαλώματα ἀπὸ μωρὸ και δε; μ' ἐνιαξο. Μὰ δέν εἶχα ξαναδεῖ ποτῆμι νὰ γυαλίζει ἔτσι μέσα στὴ νύχτα.

— Ἐκεῖ κάτω θὰ πάμε;

— Ἐκεῖ.

Τὸ κατέβασμα θὰ πρέπει νὰ δάστηξε πολλὴ ὄρα, μπορεῖ και λίγη, δέν τὸ κατάλαβα. Κάπου θὰ γλύστρησα, γιατί ἡ Σοφία μὲ πήρε στὴν πλάτη της και μὲ κουβάλησε κάτω. Μὲ τὸ κεφάλι μου κολλημένο πάνω της κατάπινα ἀμίλητα τὰ δάκρυα και τίς μύξες μου, γιὰ νὰ μὴ μὲ πάρει χαμπάρι.

Στὴν ἀκροποταμιὰ μὲ ξεφόρτωσε. Ἔτρεξα ἀμέσως και βούτηξα στὸ νερὸ τὰ πόδια μου μέχρι τὰ γόνατα και ὕστερα τὸ κεφάλι. Βγήκα και στάθηκα κοντὰ στὴ Σοφία. Ἦ Ἀλλημεριά φαίνότανε τώρα ὡς ἕνα μπροστὸ μας.

— Ποῦ εἶναι οἱ φωτιές γιὰ τοὺς πεθαμένους; ρώτησα.

— Δὲ θὰ φαίνονται ἀπὸ δῶ. Παρακάτω.

Τρέμαμε και οἱ δύο.

— Πάμε, δέν ἔχουμε καιρὸ, εἶπε και κίνησε πρώτη.

Ὁ δρόμος ἦταν κατηγορηκὸς και τὸ ποτάμι σκέπαζε τὸ θόρυβο ἀπ' τὰ θήματά μας. Πῆρε νὰ χαράξει. Σ' ἕνα ξέφιατο σταματήσαμε. Πουθενὰ οἱ φωτιές. Ἦ Ἀλλημεριά ἀπλωνόταν παντοῦ, μὲ χωριὰ και χωράφια ὡς τὰ δικὰ μας.

— Ἐχεις ξανάρθει; ρώτησα.

— Ναί, μα ήμουν μικρή...

— Ποῦ εἶναι οἱ φωτιές;

Δὲν ἀπάντησε.

— Κοίτα! τῆς εἰδείξα.

Καιμιά ἑκατοστή μέτρα μπροστά μας ἦταν ταμπέλες στημένες σὲ παλούκια. Μιά μακριά σειρά, ὅσο ἔφτανες νὰ δεῖς, ποῦ χῶριζε τὸν τόπο στὰ δύο.

— Προσοχή τώρα, εἶπε. Τὸ ποτάμι δὲν τὸ φυλάνε, πᾶμε.

Χωθήκαμε στὰ χαμῶδεντρα ἀκριχὰ στὸ νερό. Πηγαίνανε ἀργά, δῆμα δῆμα, πότε στὰ τέσσερα, πότε δουτώντας μέχρι τὸ γόνατο. Τὰ κλαριά ἦταν πολὺ φουντωτὰ καὶ δὲ θὰ μπορούσε νὰ μᾶς ξεχωρίσει μάτι. Σταματάγαμε κάθε τόσο, ἢ Σοφία ἐβγαζε προσεχτικά τὸ κεφάλι καὶ κοίταζε.

— Πᾶμε, εἶλεγε καὶ κινούσαμε ξανά.

Ἐφεγγε κιόλας, ἔπρεπε νὰ εἶχαμε φτάσει μιὰ ὥρα νωρίτερα. Εἶμασθε κιὰ πολὺ κοντὰ στὴ γραμμὴ. Εἶδαμε τίς ταμπέλες, πέντε μέτρα μπροστά, πράσινες μὲ μεγάλα γράμματα, ποῦ τὰ διαβάζεις ἐλοκάθαρα στὸ πρῶνὸ φῶς:

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

ΑΠΟ ΔΩ ΚΑΙ ΠΕΡΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΟΛΥΣΜΕΝΗ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΑΥΣΤΗΡΩΣ

— Κοίτα, κοίτα! εἶπε ἡ Σοφία σφίγγοντάς μου τὸ χέρι.

Τότε τίς εἶδα. Δέκα μέτρα μπροστά ἀπὸ τίς δικές μας ταμπέλες, ἦταν ἄλλες, μὲ κίτρινο χρῶμα αὐτές, γυρισμένους πλάτη σὲ μᾶς, γιὰ νὰ τίς διαβάσουν οἱ Ἄλλομερίτες.

— Τί νὰ γράφουνε τάχα;

Μὰ ἡ Σοφία ἦτανε σκεφτικὴ νὰ κοιτάει κάτω ἄλλο: Ἡ ἐλάστηση τοῦ ποταμοῦ κοβόταν ἀπότομα στὴ δική μας μεριά. Βράχια καὶ χοντὰ γαλίκι μπροστά μας.

— Πρέπει νὰ περάσουμε ἀπέναντι, εἶπε, ἀπὸ δῶ θὰ μᾶς δοῦνε.

— Μὰ δὲν εἶναι κανεὶς.

— Ἴσαμε νὰ φτάσουμε στίς κίτρινες ταμπέλες, κι ὕστερα δὲν ἔχουμε φόβο.

— Νὰ δοῦμε καὶ τί γράφουν...

— Ἐσὺ θὰ περιμένεις ἔδῳ. Θὰ κολυμπήσω. Τὸ νερὸ δὲν εἶναι βαθύ. Μόλις μὲ δεῖς νὰ φτάνω ἀπέναντι θά'ρθεις καὶ σὺ.

Μὲ κρατοῦσε ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ τὰ νύχια τῆς εἶχανε μπηχτεῖ στὸ κρέας.

— Φοβάμαι, τῆς εἶπα, νὰ πᾶμε μαζί.

— Ὅχι, θὰ περάσω πρώτη. Ἐσὺ θὰ κοιτάξεις. Μόλις μὲ δεῖς νὰ φτάνω θά'ρθεις καὶ σὺ ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο. Ἐν τάξει;

— Φοβάμαι, ξαναεἶπα.

— Ἐλα σιχλὲ καὶ σὺ. Πέντε μέτρα δρόμος!

Μὲ φίλησε στὸ μάγουλο καὶ δούτηξε στὸ νερὸ ὕπως ἦταν. Στὴν ἀρχὴ τὴν κρύβανε τὰ κλαριά καὶ τὴν εἶλεπα ποῦ περπατοῦσε μέσα στὸ νερό. Ὅταν ἔφτασε ὡς τὴ μέση ἀρχισε νὰ κολυμπάει. Ἦταν εὐκόλο. Ὁ τόπος ἦτανε ἴσιος καὶ τὸ νερὸ σχεδὸν δὲν κουνιόταν. Ὁ ἥλιος ἔσκασε στὴν ἀνατολὴ καὶ μὲ θάμπωσε. Ἡ Σοφία βγήκε στὸ ξέφωτο. Ἀκούστηκαν φωνὲς καὶ τρεχαλιτά.

— Ἔεεε σταμάτα!... Σταμάτα!...

Εἶδα τὴ Σοφία ν' ἀλλάξει τὸ δρόμο τῆς καὶ ἀντὶ γιὰ ἀπέναντι νὰ τραβάει στὸ μακρὸς τοῦ ποταμοῦ. Πέρασε τίς δικές μας ταμπέλες καὶ τράβαγε ἴσια γιὰ τίς Ἄλλομερίτικες.

— Ἔεεε, δὲν ἀκοῦς; Σταμάτα βέεεε!...

Κι ὕστερα:

— Βάρα του, τί περιμένεις.

Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ μὲ πετροβόλησαν. Τὰ νερὰ πεταχτήκαν γύρω ἀπ' τὴ Σοφία σηκώνοντας πιτσιλιές. Ἀρχισε νὰ κουνιέται ἀλλιότικα, σὰ νὰ χόρευε. Τὰ χέρια τῆς γατζώθηκαν στὸ κοντάρι μιανῆς ταμπέλας ποῦ ἦτανε χωμένο στὸ νερό. Μὲ πετροβόλησαν πάλι. Τὸ σῶμα τῆς Σοφίας τινάχτηκε κι ὕστερα ἔμεινε ἀκίνητο, κολλημένο στὸ κοντάρι. Γύρω γύρω τὸ νερὸ πήρε νὰ κοκκινίζει. Τὸ παλούκι ξεκόλλησε κι ἔπεσε μὲ θόρυβο κατὰ τὴ δική μου μεριά. Ἡ Σοφία χάθηκε.

Ἀκούστηκαν κι ἄλλες φωνές.

— Παιδί ἦτανε ρέ!

— Ποῦ στὸ διάλοκο.. τ' ἀναθεματισμένο...

Ἡ ταμπέλα ἔμεινε ἥρεμα πάνω στὸ νερό. Ἦτανε γυρισμένη ἀπὸ τὴ μεριά ποῦ εἶχε τὰ γράμματα. Μέσα ἀπὸ τὰ δάκρυά μου πάλευα νὰ τὴ διαβάσω μὰ ὅλα χορεύανε. Ἦτανε μιὰ ἀπὸ τίς κίτρινες πινακίδες, αὐτὲς ποῦ εἶχανε πλάτη σὲ μᾶς γιὰ νὰ τίς διαβάσουν μονάχα οἱ Ἄλλομερίτες. Μπήκα μὲς στὸ νερὸ καὶ πήγα

κοντότερα. Τα γράμματα πάφανε να χορεύουν. Τα διάβασα πάλι και πάλι, τουλάχιστον είκοσι φορές:

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΚΛΟΑΡΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΑΠΟ ΔΩ ΚΑΙ ΠΕΡΑ ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΟΛΥΜΜΕΝΗ
ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΑΥΣΤΗΡΩΣ

Μέσα από τα φουντωτά κλαριά πήρα το δρόμο προς τα πίσω. Πέρα πέρα θα μπορούσα να κλαίω δυνατά γιατί το ποτάμι είχε κλίση και δεν άκουγότανε τίποτα. Δεν ήξερα ποιο πήγαίνα μά ήμουν οίγουρος πως δεν θα ξαναγόριζα στη θείσα ποτέ. Έπλυνα πάλι τή μούρη μου στο νερό. Ένα σκυλί — ποσ θρέθηκε αλήθεια — με πήρα από πίσω αλυχτώντας. Ήτανε μαύρο με κίτρινα αστράκια πάνω από τὰ μάτια του.

— Έ, τοσ φώναξα, ε Μουτζούρη! Έλα πάμε, καημένε και σύ...

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΠΛΑΣΣΑΡΑ

*Αθήνα 17) 4) 72

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΛΕΣΧΗ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΪΟΥ

Σάββατο 29) 4) 72 Ώρα 5 μ.μ.

I. ΒΙΛΛΑ ΣΤΗΝ ΕΞΟΧΗ του Γ. ΤΣΑΚΜΑ
II. ΧΙΡΟΣΙΜΑ ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ του ΑΛΑΙΝ ΓΕΝΑΙ
Όμιλητής: Ό σκηνοθέτης Δ. ΤΣΑΚΜΑΣ

Κυριακή 7) 5) 72 Ώρα 7 μ.μ.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΠΟΥ ΕΒΛΕΠΕ ΤΑ ΤΡΑΙΝΑ ΝΑ ΠΕΡ-
ΝΟΥΝ του ΓΙΡΙ ΜΕΝΤΣΕΛ
ΟΣΚΑΡ ΞΕΝΗΣ ΤΑΙΝΙΑΣ

Κυριακή 14) 5) 72 Ώρα 7 μ.μ.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΚΗΣ του ΜΠΕΡΤΟΛΟΥΤΣΙ

Κυριακή 21) 5) 72 Ώρα 7 μ.μ.

ΜΑΧΑΙΡΙ ΣΤΟ ΝΕΡΟ του ΠΟΛΑΝΣΚΥ
Α' Βραβείο Φεστιβάλ Βενετίας

Κυριακή 28) 4) 72 Ώρα 7 μ.μ.

ΖΟΥΣΕ ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ του ΖΑΝ ΛΥΚ ΓΚΟΝΤΑΡ

Σειρά διαλέξεων:

1. Βασικοί χαρακτήρες τής κινηματογραφικής εικόνας. Δημιουργικός ρόλος τής μηχανής λήψης.
2. Τὰ μὴ ιδιαίτερα κινηματογραφικά στοιχεία. Οί ελλείψεις, οί συνδέσεις.
3. Μεταφορές και σύμβολα, ήχητικά φαινόμενα.
4. Μοντάζ, εἶδος πεδίου.
5. Οί δευτερεύουσες αφηγηματικές μέθοδοι.
6. Χῶρος, Χρόνος.